

Co Mozart netušil

V Městském divadle Brno se hraje *Magická flétna*

*Kdyby měl článek začít efektně, tak se musí na úvod zmínit o létacích, které se našli po premiéře 24. března představení *Magická flétna* na toaletách(!) nové budovy Městského divadla v Brně.*

Ale my si takové propagační efekty odpustíme a vrátíme se k záchodové „kauze“ až na závěr. Inscenace *Magická flétna* s hudbou Petra Kofroně totiž nabízí mnoho jiných, důležitějších atrakcí.

Jde o další dílo pomalu už pověstného uměleckého sdružení Střežený Parnass (režisér a hudební skladatel Zdeněk Plachý, dramaturg a dramatik Jiří Šimáček), o němž mnozí lidé od divadla, především tedy kritici, stále neví, co si myslet, kam ho zařadit, zda ho brát vážně. Mate je možná právě ona „vážnost“, se kterou se „Parnassisté“ vyjadřují o svých záměrech i o umění všeobecně: netají se vysokými cíli, obdivem k mocným emocím, k velkým myšlenkám, věčné krásě... Divadlo má být setkáním nádhery vizuální, duchovní a zvukové, jedno má podmiňovat druhé a doplňovat se. A jaký jiný žánr tyto nároky splňuje, než opera, žánr, o který se Střežený Parnass zajímá přirozeně nejvíc - a nejvíc tím též popuzuje operní kritiku a možná i část obecnstva. Neboť zároveň jsou ti muži s radostí a bez zábran ochotni vpustit do svých operních inscenací cokoli, co je z pohledu „vyšší“ kultury nepřípustné, i když co je „vyšší“ kultura je stále nejistější. Svá představení proto bez skrupulí sytí prvky pop-kultury, mediální banality, sportem, cirkusáckými čísly, a vůbec kýčem všeho druhu, jarmareční barevností, sredceryvnými výstupy, hororem a baletním cukrkandlem. Jak to pak myslí? Je to ironie, je to parodie? Nebo je to diletantismus, eklekticismus, vpád barbarů na výsostné parkety Múz? Právě poslední představení, „vášnivý singspiel“ *Magická flétna*, dokazuje, že Střežený Parnass je nutné brát zcela vážně.

Jejich *Magická flétna* je odpovědí roku 2006 na *Kouzelnou flétnu* Mozartovu z roku 1791. Je jejím posunem do hudebního a výrazového tvaru dneška, ale ne ve smyslu nějaké realistické aktualizace. Střežený Parnass má naopak sklon věci znovu zdobit, oprašovat, jako by je nečekaně nasvítit novým, třeba ostrým neonovým světlem.

Parnass ani tentokrát nedělá rozdíl mezi vysokým a nízkým, myslí si, že diváka je třeba především strhnout, upoutat, doslova ho šokovat, což se mu myslím mnohdy podaří, byť ne vždy jsou divákovy reakce kladné. Přinejmenším při parádních číslech přizvaného kouzelníka, mistra magie Karla Bušiny (vystoupil už loni v Národním divadle v představení *Fantom opery*). Divák je svědkem porcování hereček, jejich levitací, záhadných zmizení z krabic plných ostrých bodáků. Mistr Bušina předvede na jevišti i „čelní balanc“ s mečem a useklou hlavou, během něhož se jeho ve výšce tělo otočí kolem své osy – a nepadne mu to. Je téměř jisté, že nic podobného naprostá většina obecnstva v divadle nikdy neviděla.

Fantaskní, pohádková báje Mozartova libretisty Emanuela Schickanедера zůstala proto víc než zachována: je to pořád rokokový příběh únosu krásné princezny Paminy, které se zmocní kouzelník Sarastro, vydá se ji zachránit krásný mladík Tamino, přičemž ho Paminina matka, Královna noci vybaví kouzelnou flétnou – a také zdánlivě natvrdlým ptáčníkem Papagenem, jenž té vznešenosti svými plebejskými prupovídami přistřihává křídla. Je to pořád onen filozofický „špíl“,

do kterého libretista a Mozart, oba svobodní zednáři, ukryli osvícenskou (tehdy, v čase nastupující „reakce“ projosefínskou) symboliku, která je obsažena jak v jednotlivostech, tak v celém příběhu, jímž je symbolický boj světla, vítězícího nad temnotou. Sarostro (což je anagram mytického Zarathustry) v závěru, když byla přemožena lest královny Noci, zpívá: „Hle vchází den v jasů / a kácí se tma / a zháší teď záře / lest šalby a zla!“. Osvícené Lidstvo se dává na pochod.

Magická flétna 2006 nepopírá, že světlá humanistická idea snící o síle pokroku, který svými paprsky rozumu překoná temnotu a zaostalost, je ušlechtilá a hodná úcty, už kvůli Mozartovi. Dvě století po něm však naučily člověka skepsi a zdrženlivosti. Mužský princip rozumu a jasů, který tak slavně vítězí v Mozartově slavném finále, se o dvě stě let později jeví jako totalitní idea, která dupe po všem odlišném a neracionálním. Sarostrova říše Slunce se v metafoře brněnské inscenace stává mechanickým strojem na zestejnění, glajchšaltaci. Všichni občané v jednotných uniformách, s jednotným výrazem, nastoupeni ke zpěvu slavnostního hymnu, do něhož dupou a stepují: „jedna vize, jeden cíl, pevná vůle.“ Jedná se vlastně o futurologické domyšlení slavné, ale jaksí dávno už člověku odcizené rokokové hříčky, kterou ještě miloval se vším všudy Goethe, ale pro dnešního kulturního člověka je již jen nosičem nesmrtelné Mozarovy hudby. Onen dobrý vídeňský libretista Schikaneder (mimochodem působil několik let v Brně) by se nezlobil. Na oněch záchodcích někdo rozhodil papírky, na nichž mimo jiné stálo: „Tato inscenace nese zjevné rysy nacistické propagace. Její tvůrci zneužívají divadla k šíření této zvrácené ideologie. Nenechte se líbivou realizací a iluzionistickými výstupy.“ Taková starost na nepravém místě.

Jiří Peňás